

Šaur, Josef

Nový slovník ruských spisovatelů

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2004, vol. 53, iss. X7, pp. 142-143

ISBN 80-210-3357-6

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103171>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

rukou akademicky koncipovanou, seriózní publikaci, jejíž pokračování by mělo pokrýt i zbývající půlstoletí vývoje až po práh 21. století.

Nicméně dluhy tu zůstávají a ty se týkají slavistiky jako takové: napsat dějiny a teorii slovanských literatur jako celku s veškerou jejich diverzitou i konvergencí přirozenou i umělou, voluntaristickou, neboť i ta je součástí vnitřně zvrátněného evolučního procesu. Iniciativa ruských slavistů je tedy v jistém směru implicitní výzvou k takovému činu, který by překonal jednostrannost té či oné koncepce a integroval do badatelského konceptu výrazněji nové metodologické trendy v komparatistice, genologii, ale také v obecné metodologii včetně areálovosti, hermeneutiky a kulturní antropologie. Vzniklo dílo hodnotné, kvalitní, silné jako kultivovaný výklad a přehled, ale také jako obrácení k budoucnosti, tedy ve své realitě i potencialitě. Zde se domnívám, že takové vnitřně propojené dějiny a teorii slovanských literatur od počátků po současnost s osobitou filozofií, která by sama o sobě byla trvalejší hodnotou, by měla napsat jedna osobnost nebo nanejvýš dva autoři – takových je však dnes jako šafránu – pokud vůbec je nebo jsou. Posouzení jednotlivých národních literatur ponechávám jiným – snad by si tato výjimečná publikace dokonce zasloužila mezinárodní diskusi a snad i fundovaný metodologický workshop.

Ivo Pospíšil

NOVÝ SLOVNÍK RUSKÝCH SPISOVATELŮ

Kovačičová, O. a kol.: *Krátký slovník ruských spisovatelův. 100 hesel z ruskej literatúry 11.–20. storočia.* Univerzita Komenského, Bratislava 2003.

Po roce 1989 došlo na poli literárněvědné rusistiky k přehodnocení dřívějších stanovisek, objevily se nové pohledy na ruskou literaturu bez ideologických vlivů. Toto směřování rusistiky se mimo jiné projevuje i snahou podat širšímu čtenářskému okruhu příručku, o kterou by se mohli zájemci o ruskou literaturu opřít. Zmíněné přehodnocovací procesy jsou pochopitelně nejtintenzivnější v Rusku, avšak ani západní slavistika nezůstává pozadu (W. Kasack: *Lexikon der russischen Literatur des 20. Jahrhunderts*, München 1992; I. Pospíšil a kol.: *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*, Praha 2001). Svým prvním pokusem o syntetický pohled na ruskou literaturu ve slovníkové podobě se k těmto tendencím připojuje i slovenská literárněvědná rusistika. Jak napovídá sám název, jde o krátký slovník – tedy základní příručku. Rozsah sto hesel je na tak velkou literaturu, jako je ruská, opravdu málo. Ovšem jak zmiňuje vedoucí autorského kolektivu Oľga Kovačičová v úvodu, jde o jádro „velkého“ Slovníku ruské literatury, jež by měl obsahovat již více než 500 hesel.

Tato příručka má tedy být prvotním vyplněním mezery v syntetickém zpracování ruské literatury. Nezaměřuje se jen na odbornou část veřejnosti, nýbrž především na část laickou (nerusistickou), jejíž povědomí o daném tématu je buď zkrácené, nebo mnohdy vůbec žádné. Nejhlouběji postihla hodnotová transformace literatury 20. století. Spisovatelé (a i umělci obecně) protežování oficiální socialisticko-realistickou kritikou dnes stojí na samém okraji, zatímco jejich místo získala rehabilitovaná emigrační či undergroundová tvorba. Právě tyto oblasti „neoficiální“ spisovatelské činnosti spolu se současnou produkcí jsou širší čtenářské obci téměř zcela neznámé. Zejména starší a střední generace vychovaná předpřevratovým školstvím tyto vědomosti postrádá. I tuto mezeru ve vzdělání nerusistické veřejnosti může zaplnit anotovaná kniha.

Právě s ohledem na výše zmíněnou skutečnost položili autoři těžiště slovníku do 20. století, jemuž je věnováno šedesát ze sta hesel. Zvolený rozsah slovníku s sebou nese i určitá úskalí, a sice nedovoluje umístit hesla týkající se neliterárních jevů, které však literaturu formovaly a významně se podílely na jejím dalším směřování; stejně jako neseznamuje čtenáře s literárními kroužky či skupinami nebo základními časopisy a almanachy, jež jsou pro ruské literární prostředí hodně typické. Také jednotlivá uvedená hesla nejsou z podobných důvodů nijak rozsáhlá, avšak autoři nám zde nabízejí náhradou rozsáhlý bibliografický údaj ke každému heslu. Dále usnadňují orientaci v připojené bibliografii k celému slovníku, a to jejím rozdělením na jednotlivá údobí.

Přehodnocovací procesy, o nichž jsme se zmínili výše, neprobíhaly jen ve smyslu změny pohledu na jednotlivé spisovatele, ale také na literaturu jako celek, na její vývoj, na to kam a v kterém období směřovala. Chybí nám proto v daném slovníku úvodní stať, krátké shrnutí, jež by hlavní hesla uváděla do jistého rámce a ukázala ruskou literaturu nikoli jako soubor jmen a názvů, nýbrž jako bytostnou a esenciální součást ruské kultury a společnosti vůbec. Uživatele by si pak mohl vytvořit jakési vlastní povědomí o dané problematice, které si jen z oddělených hesel udělat nemůže. Samozřejmě, že slovník nemůže suplovat dějiny literatury, ale také je třeba si uvědomit, že po dějinách literatury laik (nerusista) většinou nesáhne, a právě naznačení oné literárněvědné sítě by jistě přispělo ke nejen zlepšení povědomí o tomto tématu a nejen to, ale také k jeho snazšímu pochopení.

Zásadním problémem každého slovníku je výběr jednotlivých hesel. Koho, proč a v jakém kvantitativním rozsahu uvést, poměr mezi emigrací a domácími prostředími atd. Zde stáli autoři jistě před obtížným problémem určit „top hundred“ ruské literatury, což se vlastně ani nedá, neboť by se daly uvést nekonečné diskuse, o tom zda je možno nahradit jednoho spisovatele druhým. Proto jen konstatujeme, že vybraných sto jmen (přesněji 95 jmen a 5 názvů děl období 11.–17. století) představuje reprezentativní vzorek ruské literatury 11.–20. století, zahrnuje autory, s jejichž knihami se čtenář může setkat nejčastěji, a které lze v drtivé většině sehnat ve slovenském (resp. českém) překladu.

I přes uvedené připomínky je *Krátký slovník ruských spisovatelů* cennou pomůckou pro všechny zájemce o ruskou literaturu. Zprostředkovává informace o významných autorech a textech ruské literatury a umožňuje rychlé, avšak stručné, seznámení s požadovanou problematikou.

Josef Šaur

BITEVNÍ POLE POSTMODERNY

Postmodernismus v české a slovenské próze. Sborník z mezinárodní konference. Opava 11.–12. září 2002. Redigoval Libor Pavera. Opava 2003.

Sborník z konference, která se konala v září 2002 v Opavě, vychází zhruba po roce, právě včas, aby zachytil nová proudění v postmodernismu i v jeho тракtování. Editor sborníku Libor Pavera v předmluvě charakterizuje význam zkoumání postmodernismu nikoli jako destrujícího, ale právě konstrujícího jevu, což příspěvatelé bohatě reflektovali v úvahách o samotných pojmech „moderna“ a „postmoderna“, ale také ve sledování jednotlivých rysů postmoderny v blocích národních literatur, v dílech konkrétních autorů nebo v jednotlivých dílech (s. 7).

Prvním oddílem je *Postmodernismus ve slovanském světě* (Vstup do problematiky) příznačně uvedený statí Haliny Janaszek-Ivaničkové, jež byla posléze publikována v knize stejného názvu, tedy *Nowa twarz postmodernizmu* (2003), v němž se autorka zabývá specifickou podobou postmoderny v postkomunistických zemích, přičemž je zastánkyní postmoderny jako nové epochy v umění a autochtonních kořenů postmoderny v jednotlivých národních literaturách postkomunistických zemí, včetně polské, slovenské a české (tento triangel je ve středu pozornosti v celém sborníku). Podobně je laděna stať autora těchto řádků, který zkoumá autochtonní předpoklady postmoderny v slovanských literaturách. Bogusław Bakula si všímá polské prózy po roce 1990 v dialogu s postmodernismem a vizí střední Evropy: je to poněkud jiný pohled než ten, který tu vykládá H. Janaszek-Ivaničková, širší a nikoli jen postmoderně nakloněný. Tibor Žilka, který postmodernismu věnoval nejednu knihu a studii, si všímá jisté krizovosti postmoderny, její jisté paradoxní výlučnosti (bude asi jen pro kritiky?), vycházejí ze zkoumání narativní strategie a postmoderních tendencí v slovenské próze (poutavost příběhu, kulturní hybridizace, prolínání fiktivních a nefiktivních prvků, autentičnost pocitu). Nejsem však zcela přesvědčen, že jeho typicky nitranská typologie západoevropské a východoevropské varianty je zcela přesná, je to jen pomocné schéma, ale souhlasím s tím, že jde spíše o postmoderní tendence než o kompaktní, jasně profilovaný jev: to je dáno již tím, že řada tzv. postmoderních prvků patří i jinam. Jinak řečeno: je třeba všechny tyto rysy brát v jejich komplexnosti tak, aby přerostly do nové kvality.